

Slovenska dramatika v Trstu

Tajnik Dramatičnega društva v Trstu Josip Prunk je za občni zbor tega društva in ob zaključku sezone 1905/06 pripravil daljši zapis in ga objavil v *Edinosti* 18., 19., 20. in 23. maja 1906. V njem je jasno opozoril na nujnost ustanovitve poklicnega gledališča, navedel vse potrebne razloge in dobro leto kasneje je s predstavo 7. okt. 1907 začelo delovati profesionalno slovensko gledališče v Trstu. Obenem tu prvič zasledimo misel o lastni gledališki stavbi — dve leti zatem, ko je bil zgrajen Narodni dom.

Ustanovitev „Dramatičnega društva“

Že v četrto leto gre, odkar se je začela v Trstu razvijati bolj sistematično slovenska dramatika v oskrbi Dramatičnega društva v Trstu. Sicer pa je minilo že poldrugo desetletje, odkar se je vzbudilo v tržaškem občinstvu posebno zanimanje za dramatične predstave. V času vzbujanja narodne zavesti po Trstu in okolici so večkrat poleg navdušujočega petja, deklamacij in govorov klile skromne vijolice, male dramatične predstave, višek vsakokratne zabave in veselice in sklepna točka „koncertov“. Bile so večjidel enodejanske burke in šaloigre, celo ad hoc spisane, ki so največkrat izzvenele v razposajeno klovnerijo, z edinim naivnim namenom, da so vzbujale smeh, še več, razposajenost in zabavo občinstva in — proizvajateljev samih.

Na teh prireditvah na vseh koncih in krajih Trsta in okolice so se polagoma iz velikega števila teh igralcev — rodoljubov — in za igralca je bil tedaj zmožen vsakdo, da je le znal čvrsto in hrabro nastopati in deklamirati z večjim ali manjšim patosom, četudi podčrtanim večkrat z bojaznijo ali resignacijo — iz tega števila torej so se pojavile polagoma bolj markantne osebe, ki so silile v ospredje s svojim bolj sigurnim in premišljenim nastopom in spretnejšo in neprisiljeno igro, tako da se je počasi zrekrutiralo malo številce boljših, večjega upoštevanja vrednih igralcev — diletantov, ki so predstavljali izvoljence med velikim številom nepoklicanih. — In sem in tja, seveda bolj po redko, so se zbrali ti izvoljeni igralci in priredili kako večjo igro. Pod raznimi pokroviteljstvi, v prvem času Rojanske čitalnice in Bralnega društva svetoivanskega, potem Tržaškega Sokola in slednjič Družbe sv. Cirila in Metoda so bile te večje igre senzacionalne prikazni med tržaškim občinstvom, senzacionalne ne samo kakor redke prikazni in pa kakor večja podjetja s skromni-

mi sredstvi, ampak tudi zaradi res dobre kvalitete izvajanja. — Sodobniki se skoro gotovo vsi spominjajo iz tega polpreteklega časa najprej začetnice-igre Mlinar in njegova hči v Rojanu in pri Sv. Ivanu, potem Lumpacija-Vagabundusa in Županove Micike v gledališču Fenice, dalje Požigalčeve hčere v sokolski telovadnici na Farnetu, Starega Ilije v redutni dvorani in slednjič Rokovnjačev v Barkovljah. Z druge strani nam še vstajajo pred očmi, združene s temi igrami, osebe-diletanti kakor: Negode, Lacko Križ, Borovščakov, Štoka, Ražem, ga. Ponikvarca, g.ca Lina Deklevova, g.ca Kobalova, g.ca Kramarjeva in drugi, od katerih so nekateri še danes aktivni.

Če se pomisli, s kako skromnimi sredstvi in pomočki, a s kako ognjevitostjo so prirejali tedaj take večje predstave, in sicer po največ tako dobre predstave, moramo se čuditi vztrajnosti in požrtvovalnosti tedanjih delavcev, od katerih posamični se niso strašili biti obenem režiserji, inšpicienti, šepetalci, scenaristi, mašiniisti, prevajalci, igralci in pevci, in poleg tega so še iz svojega pokrivali marsikak strošek za garderobo, vloge in rekvizite. Edino zadoščenje in zahvala jim je bil vedno mnogoštevilen odziv, hvaležno sočustvovanje in izredno zanimanje našega občinstva.

A prav ta dva faktorja: požrtvovalnost, agilnost in razumevanje diletantov z ene strani in zanimanje in sočustvovanje občinstva z druge strani, tvorita bistveno podlago, na kateri je že v začetku možno vkoreninjenje razvitka in prebujanje dramatike.

Ni bil namen, da bi ob kratkem skiciranju tega začetka in razvijanja slovenske dramatike v Trstu in okolici pisali nekako zgodovinsko črtico o tem predmetu. Le mimogrede bodi omenjeno, da bi bil natančnejši opis teh zgodovinskih spominov o začetku in razvijanju slovenske dramatike v Trstu in okolici ne samo hvaležno delo za spretno in trudavoljno pero, ampak tudi vredno, da se je zabeleži kot mal prispevek h kulturnemu razvitku tržaških Slovencev in v spomin na te res lepe, idealne zlate čase iz dobe narodnega prebujanja in podrobnega kulturnega dela.

Tej skici v debelih potezah je bil le namen, da ob obstoju teh dveh prej imenovanih bistvenih faktorjev k razvitku slovenske dramatike v Trstu pokaže, da je bila sama ob sebi umevna misel za ustanovitev torišča, na katerem naj bi se skušalo bolj sistematično in koncentrirano gojiti, četudi v začetku v najskromnejših mejah, slovensko dramtiko. In to torišče je postalo Dramatično društvo v Trstu, ki je bilo ustanovljeno na ustanovnem občnem zboru dne 8. marca 1902 ob udeležbi vseh tedaj aktivnih slovenskih igralcev-diletantov Trsta in okolice, društvo, ki je pravkar sklenilo svoje četrto leto delovanja, društvo, ki je, četudi skromno, a tradicionalno napredovalo v teh letih, društvo, ki si je pridobilo vsestranske in neomejene simpatije tržaškega in okoliškega, za vse dobro in lepo vnetega občinstva, skratka, društvo, ki je pokazalo ne samo, da ima življenjskih moči v sebi, da sme in more, ampak da — mora obstajati.

Spričo takega pomena, potrebe in koristi tega kulturonosnega društva in njegovega namena, in spričo njegovega delovanja v preteklih štirih letih, bo torej na mestu, da izrečemo odkritosrčno besedo o njegovem obstanku, načinu delovanja, o sodelavcih, sredstvih in ciljih istega, o povzročenem vtisu, o njega presojevanju ter slednjič o pogrških, ki naj bi jih odstranili, in o pripomočkih, ki naj bi jih porabili v dvigovanje in razvit Dramatičnega društva in z njim združenega razvijanja slovenske dramatike in gledališkega življenja v Trstu.

II.

Dramatične predstave

Med dramatično predstavo se spleta nevidna sicer, ali tesna notranja vez med predstavljačimi na odru in med gledalci in poslušalci v dvorani. Čustva, ki jih skuša izražati igralec na deskah, tipe, ki jih isti ustvarja, lastnosti, ki si jih prisvaja, strasti, ki drve po njegovi igri, stremljenja in hrepenenja, ki ga prevevajo in nakane, ki jih snuje: vse te prikazni odmevajo v duši gledalca, v njem se družijo in zapletajo, puščajo vtise, in čim bolj živa, naravna in dovršena je igra, tem bolj sočustvuje gledalec z igralcem, tem pazljiveje mu sledi, da se slednjič izenači z igralcem in njegovo igro. Tako se ustvarja med obema neka harmonija, ki je tem popolnejša, čim več je ono, kar se gledalcem predstavlja, dostopno in pojmljivo in čim bolje zna igralec to tolmačiti in temu dajati izraza.

Že iz tega razloga ni vsaka igra za vsakega poslušalca in tudi ne za vsakega igralca. A z druge strani sledi tudi, da kakor se mora igralec uriti, učiti, misliti o igri in pojmiti jo, tako mora tudi gledalec se vzgajati, razširjati svoje obzorje za višje pojme in prikazni in mehčati dušo za nežnejša in kočljivejša čustva.

In tukaj bi bili dospeli do prve temeljne naloge naših dramatičnih predstav nasproti igralcu in nasproti občinstvu — gledalcu, ki — če je že sploh veljavna za dramatiko, njene proizvajatelje in ljubitelje, — mora biti toliko več merodajna pri igralcih in poslušalcih, ki niso specifično urjeni in vzgojeni v to svrho, ki niso uvedeni v globine in razsežnosti umotvorov in njihovih učinkov, kratka, ki se morajo še vzgajati.

Pretežna večina našega gledališkega občinstva, kateremu so se tako omilile naše dramatične predstave, je videla razen naših slovenskih predstav redkokatero tujejezično, dasi se mora priznati, da je prav v Trstu, kakor malokje, premnogo prilike videti izvrstne predstave različnih žanrov in raznih najbolj znamenitih igralcev naše dobe. Toda, bodisi neznanje jezika, bodisi precej visoke cene, bodisi neznanje v izbiranju iger, katerih naj se udeleže, in slednjič velikokrat nepristopna in za preprost um nepojmljiva vsebina in oblika takih predstav povzročajo, da se množica našega občinstva ne udeležuje takih predstav nego slovenskih.

Če je pa s tem označena odgovornost, ki jo sprejemajo prireditelji teh predstav nasproti našemu ukaželnemu občinstvu, je pa tudi s tem dana podlaga za presojevanje, kake igre naj se izbira in nudi početkoma občinstvu, in kake teh izbranih iger zamorejo igralci-diletanti prikazati dostojno, živonaravno in neprisiljeno, ali nepretrano.

V takem stadiju, ki so se nahajali v njem doslej igralci in poslušalci in deloma še nahajajo, pa so — to uči skušnja — najbolj primerne narodne ljudske igre in temu žanru najbolj približajoče se veseloigre. V ljudskih igrah odseva življenje, kakor vrvi vsak dan po ulicah in človeških pribežališčih, kipi humor, ki tlači žalost, klije hvaležnost in krepost in ruva sovraštvo, kakor je na spregled vsak hip med soenakimi, brez problemov, brez filozofije, brez smeri in struje. To še več v narodnih igrah, kjer utripa bratska kri, kjer prevladujejo soplemenske šege in navade, kjer se pevajo istočutne miljenke, kjer zveni kreпка domača govorica in kjer je človek žrtev ali sad svojega narodnega razvitka.

Lažje se uživlja torej igralec-diletant v take položaje, lažje umeva gledalec znane odmeve.

Glede lahkih šaloiger in burk na sploh ni se prenačgliti z obsodbo — kakor se je večkrat zgodilo; kajti posebno v teh resnih časih je včasih občinstvo hvaležno, da se zabava in pošteno nasmeje in nič drugega nego nasmeje.

In Dramatično društvo se je ob dosedanjih svojih začetnih poskusih verno držalo tega načela in našlo radi tega toliko odziva v občinstvu. Temu priča hvaležni sprejem doseďaj predstavljenih iger á la Rokovnjači, Deseti brat, Divji lovec, Legijonarji, Krivoprisežnik itd.

Občinstvo, ki se je udeleževalo teh predstav v častnem številu po 500 do 1000, da celo do 1400 gledalcev vsakokrat, je prihodnjič še vedno rado in raje prišlo zopet.

V letošnji sezoni je Dramatično društvo priredilo 10 večerov in sicer dvakrat Legijonarje, enkrat Rokovnjače, dvakrat Mlinarja in njegovo hčer, dvakrat burko Šivilja, enkrat Marijano enkrat Materin blagoslov in slednjič Silvestrov večer z dvema enodejankama in alegorično sliko. Kolikor se more zahtevati od diletantov — in zahteva se že dokaj — so vse te igre imele zelo povoljen rezultat, posebno Rokovnjači in Legijonarji, v katerih je gostoval g. Verovšek iz Ljubljane kot Blaž Mozol, oziroma Jež.

Točka „gostovanje“ je kaj važno poglavje v delovanju Dram. društva. To je še vsako leto povabilo enega ali več igralcev iz ljubljanskega gledališča na gostovanje in to je bilo vedno dobro in prav storjeno. Odveč bi bila vsaka beseda o koristi gostovanja za naše igralce; vsakokrat ostaja kako zrnje izkušenj, četudi ne v tako prevratni sili, kakor se je kakšenkrate prerokovalo. A poleg tega dviga to vsekakor kvaliteto predstave in podaja občinstvu in igralcem priliko za primerjanje in drugim tudi za tekmovanje. Naj ne bi zamudilo Dramatično društvo nobene prilike v prihodnjič povabljeni — kolikor dovoljujejo finančne razmere, — po enega ali več gostov, četudi še tako pogostoma. Saj to odgovarja namenu društva: „prirejati gledališke predstave“, bodi že samo po svojih diletantih, ali po drugih. Društvo je lahko prepričano, da se bodo gostje po možnosti radi odzivali in prihičevali v Trst, kajti tudi tržaško gledališko občinstvo si je pridobilo spoštovanje vsled svoje- ga svežega zanimanja in razsodnega presojanja.

III.

Kritika in igralci

Kritika o delovanju in nastopanju Dramatičnega društva je rana, iz katere so že velikokrat krvaveli igralci-diletanti in — kritiki sami. Da kritika, še tako rahla, ni vedno po volji igralcem, to je stara pesem, preko katere — bi rekel znani parlamentarec — preidimo na dnevni red. Saj občutljivost vseh proizvajateljev, posebno dramatiških, in med temi v prvi vrsti diletantskih, je stara epidemična bolezen, ki ima svojo kal v posebnem psihološkem procesu. Vsak igralec, posebno diletant, ima običajno pred in med nastopom najboljše namene in najboljšo voljo v očigled svoji vlogi, in si jo večidel začrtava, kako bi imela biti igrana in izvajana, ali po nedostatku pravih moči, po pomanjkanju vsestranskih zmožnosti in tehnične rutine se večkrat ustavlja diletant na pol poti, in ob najboljšem namenu podaja sliko manjše vrednosti: ne opaža pa sam teh pomanjkljivosti. Kritik pa vidi igro, ki se mu v resnici predstavlja, ne pa namena, kako jo je hotel igralec predstavljati. Iz

tega izvirata dve različni stališči, s katerih presojata igranje kritik in igralec, in naravno, da se ti sodbi po večkrat ne srečavata.

A specifično za presojevanje predstav Dramatičnega društva v Trstu se vrvata dve vprašanji: naj se-li presoja nastopanje igralcev-diletantov tega društva po njega absolutni kvaliteti, ali pa naj se ob tem presojevanju postavlja kritik na kako drugo stališče?

O igralcu po poklicu, ki ima potrebnih naukov in vzgledov, ki se lahko bavi ves svoj čas s preučevanjem igre in vloge, ki je za svoj sicer veliki trud plačan, moramo zahtevati, da zadovoljuje vsestransko, da ima potrebne predpogoje, da nima organskih hrib; skratka: da zadošča temu, kar pričakujemo od njega. Ako ne, ga lahko odklonimo. Takega igralca moremo in moramo presojevati absolutno; nikakor pa ne diletanta!

Vse dosedanje predstave Dramatičnega društva v Trstu so bile sad dveh faktorjev: požrtvovalnosti in pa diletantizma na vsej črti, od igralcev do režiserja. Igralci so žrtvovali mnogo časa za vaje in predstave, mnogo truda poleg svojih vsakdanjih poklicnih opravil, a ob predstavljanju so skušali dati najboljšega, kar so mogli dati, po svojih naravnih zmognostih, po svojem neprepariranem razumevanju.

In ti dve okoliščini sta merodajni za presojevanje njih delovanja.

Najpoprej naj se ne razume napačna beseda „požrtvovalnost“. Premnogokrat se dogaja ob raznih društvenih podjetjih, da se rabi kako moč, in ko so jo našli, morajo dotično osebo na vse kriplje prepričevati, prositi in rotiti, da prevzame kako delo. Slednjič se dotični po mnogem klanjanju toliko poniža, da prav milostno izjavlja: „No, pa se bom žrtvoval!“, in meni, da je s tem bogve kako ustregel aranžerju, ki edini baje ima kako korist od podjetja! In „žrtvuje“ se ubogi toliko, da le ne stori ni konca več (če ne manje), nego mora: „žrtvuje“ se, da pač vsakdo ume, kaj bi bilo sicer brez njega; „žrtvuje“ se, da ob vsaki nepriliki meče polena pod noge in preti po devetkrat na dan z demisijo, ako se ne ugodí temu ali onemu pogoju; in slednjič se še tako „žrtvuje“, da imajo drugi z njim več posla, nego če bi sami prevzeli vse delo.

Ne! To ni požrtvovalnot! Je morda v „slovenskem smislu besede“, a ne v pravem. Žrtvuje se človek, ko prevzame radovoljno kako obvezo, se konsekvntno podvrže stavljenim zahtevam, prenaša mirno vse neprilike in sitnosti in težave z namenom, da služi stvari, in vrši svojo nalogo po svoji najboljši vesti in zavesti. Takemu človeku treba priznati trud in samozatajevanje, četudi ni morda vzlic temu dosegel bogve kake višine.

A ravno igralcem našega Dramatičnega društva moramo prinati to krepost. Človek, ki vidi igralca na odru ob predstavi, ne ve, koliko truda in sitnosti ga je stalo, da se naučil vloge, da je hodil od bogve kako daleč na opetovane vaje, ob vsakem vremenu, vzlic vsakojakim svojim, morda nujnim privatnim poslom, da je izvajal vlogo, ki mu morda niti ne „leži“, katero pa je moral ob pomanjkanju druge primernejše sile vseeno prevzeti in se tako izpostaviti morda trpkim opazkam, da se je slednjič celo fizično mučil: vse to, le da služi stvari, kvečjemu, da si pridobi aplavz, ali morda — tudi ne.

Če preidemo s tega stališča pa bodi kritika taka, da odgovarja stremljenju društva in igralcev-diletantov, namreč boljšanju in napredovanju. Mi moramo računati z diletanti, ki jih imamo, in ni jih bogve koliko. Te naj ohrani kritika, naj jih proučuje, naj jim predočuje, kako naj popravijo napake, kako naj se spopolnijo, naj jih pa ne obsoja. Naravno, da ob takem položaju mora kritik kakšenkrat zamižati! Obratno pa je drugih pomanjkljavev in nedostatkov pri diletantih, ki jih pa dobromisleč kritik ne sme prezreti in ki jih mora ožigosati brezobzirno.

V prvi vrsti moramo zahtevati od vsakega diletanta, da zna dobro vlogo na pamet. Kajti nič ni bolj mučnega za gledalca, nego če vidi, kako igralec na odru „plava“, in sled-njič, ko si je že šepetalec skrehnil svoja pljuča, izbruha nenadoma in morda prav z naspro-tujočo mimiko par besedi iz sebe, ki bi jih bil moral morda izgovoriti celo kak drug igra-lec.

Spominjam na one dražestne epizodice, ki so se večkrat dogajale, da so po kaki muč-ni pavzi, med katero so se prisotni na odru spogledovali izpod očesa, potem na blagohot-no in opetovano prigovarjanje šepetalca kar naenkrat vsak na svoji niansi izrekli zašepeta-no frazo. Ali pa: igralka posluša tragično pripovedovanje svojega partnerja z nedolžno-veselim smehljajem in (ker ne zna dobro besedila) na nepričakovano nagovarjanje šepetal-ca vzdihla še vedno z istim božanstvenim smehljajem: „Oh, jaz uboga nesrečnica!“ Še eno: „Kaj pa boš vedno zabavljaj in zdražbo delal!“ apostrofira igralec (kakor je slišal iz dna) svojega tovariša, ki pa je prej in med tem mirno sedel in nedolžno molčal, ker ni ne ta ne oni znal vloge itd.

Nadalje se ne sme odpuščati diletantom bagateliziranja vlog, nepazljivosti na odru, nepotrebnih bahatnih kretenj, nedecentnosti v obleki, vsiljevanja v ospredje, posebno pa ne slabega nejasnega in netočnega izgovarjanja besed idr.

Ponavljamo: če igralec-diletant vzlic svoji skrbi ne more izražati bodisi v besedi, bo-disi v mimiki prav točno tak efekt, stopnjevanje čustev, če se ne drži skoz in skoz konse-kventnega v igri, če ne zna porabiti ob dani priliki primeren register glasu, če ne zna pri-spodobiti vseskozi z mimiko, z izgovorjenimi besedami: to so sicer hibe, na katere naj kri-tik opozarja igralca, a obsojati, škartirati ne gre zaradi tega diletanta; pač pa je to njegova posebna hvalevredna zasluga, ako je diletant kaj takega izvršil povoljno in dobro, četudi ne „mojstrsko in umetniško dovršeno“. So pa zopet gotove kardinalne točke, ki jih sme-mo in moramo brezpogojno zahtevati tudi od diletanta; če pa noče ali ne more tem zado-stiti, potem naj se ne čudi, če drugo jutro vstane in se vidi okrcnjenega.

In tržaško občinstvo zna ceniti požrtvovalnost naših igralcev-diletantov, posebno onih, ki so tako pridno in marljivo — nesebično nastopali v zadnji sezoni. Gotovo je hva-ležno opazilo njihov trud, njihovo agilno in dobro razumevano nastopanje, v nekaterih točkah priznalo in hvalevredno napredovanje in disciplinirano tekmovanje. In če se je tu-di tekom sezone marsikaj grajalo, kar je bilo graje vredno, z druge strani v navdušenju marsikaj zahtevalo od diletantov, kar bi se pravično ne moglo zahtevati: nihče ne odreka našim diletantom priznanja, združenega z nado, da se bodo tudi nadalje vestno držali za-stave, ki so se je oklenili.

IV.

Prihodnja sezona

Namen Dramatičnega društva v Trstu je: gojiti slovensko dramatiko. V smislu tega namena deluje za sedaj Dramatično društvo s tem, da prireja dramatične predstave in si-cer s pomočjo diletantov. S tem je položilo temelj za bodoči razvitek slovenskega gledali-

šča v Trstu. Na tem temelju, ki se je pokazal, da je močan in zanesljiv, mora sedaj graditi polagoma in racionalno.

Prva stopinja v napredovanju bi bila: pogostejše predstave in izboljšanje kvalitete istih, tako v izbiranju repertoarja, kakor v izvajanju.

Vzlic svoji požrtovalnosti in skrbi ne morejo igralci-diletanti se angažirati za kako večje število predstav v eni sezoni; z druge strani tudi ob vsej dobri volji, marljivosti in agilnosti ne bodo sami po sebi, brez sistematičnega nauka, brez vzgledov in brez bodrila, mogli prekoračiti gotov višek v izvajanju. Zato bi bil sedaj čas, da bi se mislilo: kako od-pomoči tem nedostatkom? Tu bi bilo potrebno torej pomoči v učenju in vodstvu in v šte-vilu igralcev. Zaradi tega naj bi razmišljalo Dramatično društvo, da bi si pridobilo v prvi vrsti dobrega, **plačanega** učitelja in režiserja in nadalje še par drugih izvežbanih igralcev.

O važnosti učitelja-režiserja ni treba, da se izgublja nadalje besedi. To je jasno, da brez takega se ne bodo mogli naši diletanti spopolnjevati preko gotove višine. A poleg tega bi si moralo društvo pridobiti še par izvežbanih igralcev, ki naj bi tvorili neko okostje, ka-tero bi potem spopolnjevati naši diletanti. Da se razumemo! Ako hoče društvo prirejati pogostejše predstave, ne more tega storiti samo z diletanti, ker tem preostaja poleg njih po-klicnih poslov premalo časa, da bi mogli nastopati bolj pogosto, oziroma, da bi mogli vsled tega hoditi tudi na pogostejše vaje. Z druge strani, ako hoče društvo pokrivati stroške za neobhodno potrebnega režiserja, mora absolutno dajati mnogo več predstav. To bi pa moglo storiti le tedaj, ako bi sodelovalo neka izvežbanih igralcev, ki bi se pečali samo ali skoro izključno le z igranjem ter tako prevzemali več vlog in nastopali pogostejše. Z njimi bi bil osnovan nekak skelet za več iger in naši diletanti bi se lahko vrstili ter nastopali, eni v eni, drugi v naslednji igri, tako da bi ne bili preveč okupirani in bi se vseeno omogočilo več predstav.

Na ta način bi se poleg pogostejših predstav tudi zvišala kvaliteta igranja, ker bi od izvežbanih in angažiranih igralcev lahko zahtevali popolnejšega igranja, a z druge strani bi se diletantje lahko bolj temeljito sigurno pripravljali za svoje vloge, posebno pod spretnim vodstvom dobrega režiserja in v tekmovanju z drugimi igralci.

Seveda vzporedno s tem načrtom je tudi finančno vprašanje. — Dosedaj je črpalo Dramatično društvo svoj „obratni kapital“ le iz čistih dohodkov predstav in iz zelo redke podpornine. Poleg tega je edina Tržaška posojilnica in hranilnica v zadnjih dveh letih na-klonila društvu malo podporo. Po izrečenem načrtu bi se zvečali stroški za najmanj 4000 do 5000 kron. Ako bi se teh ne moglo pokriti le z dohodki predstav, ki bi bile potem bolj mnogošteviline, in z dosedanjimi podporami: ali bi se ne našlo nekaj oseb, vnetih za razvoj slovenske dramatike v Trstu, da bi po vzgledu ljubljanskega gledališkega društva bolj izdatno podpirale društvo, ali pa, da bi ob začetku sezone s svojimi podpisi garantirale vsaka z gotovo dosežno jim vsoto za eventuelne potrebščine ali eventuelni deficit društva?! Tako bi se društvo postavilo na realno podlago, ob enem bi bila zasigurana sezona po več in boljših predstavah. Saj ni s tem rečeno, da bi dotične osebe, ki bi jamčile za gotovo vsoto, morale na vsak način izplačati ves zajamčeni znesek, ampak v slučaju, da bi se eventuelni deficit sicer ne mogel pokriti na noben drug način, bi se isti pokrili od vsakega v ra-zmerju zajamčenih vsot. In to bi bil še zadnji pripomoček!

Z druge strani bi-li ne bila možna kaka združitev Dramatičnega društva z društvom Narodni dom, ki ima sedaj, ko je Tržaška posojilnica sezidala Narodni dom, druge cilje, med temi tudi skrb za eventuelno gledališčno zgradbo? Nadalje: ali bi ne mogla posnemati

vzgleda Tržaške posojilnice, ki je edina priskočila Dramatičnemu društvu z velikodušno podporo na pomoč, tudi procvitajoča Jadranska banka?

Vse to so ideje, ki sem si jih dovolil predložiti društvu in javnosti v pretres. Ali s tem še ni rečeno, da se morda ne najde bolj primernih poti v dosego namena Dramatičnega društva. Na vsak način pa bi bilo angažiranje dobrega režiserja (in če možno še par drugih igralcev) velikanski napredek za društvo, kajti potem bi tudi sedanji diletanti imeli priliko se boljše izvežbati in poleg tega bi se lahko vzgajalo tudi še nove diletante. In sicer to sistematično. Saj materiala bi bilo za te dovolj, ki bi se potem dobro izurili. Ako bi potem tako postali absolutnega upoštevanja vredni, bi si jih lahko društvo pridobilo in ohranilo in bi jih lahko tudi oškodovalo za njih veliki trud.

Na ta način bi se pa tudi povzdignila kvaliteta predstav, ki bi vsled tega privabliale še mnogo več občinstva, in bi se društvo oprijelo tudi drugega delovanja, primerne za gojitve slovenske dramatike, da bi potem postalo res pravo torišče v doseganje namena, v katerem je bilo ustanovljeno.

La drammatica slovena di Trieste

L'autore dell'articolo, segretario della Società drammatica di Trieste, preparò per l'assemblea di questa delle riflessioni sullo sviluppo del teatro sloveno di Trieste. All'inizio sta citando gli spettacoli dal periodo nel quale nasceva la coscienza dell'appartenenza nazionale, cioè delle recitazioni e piccole scene drammatiche che furono dati nei dintorni di Trieste ma anche nel teatro di Fenice e, finalmente, nel proprio teatro, nella Casa di cultura slovena. Sta sviluppando l'idea su come dovrebbero essere le rappresentazioni e le capacità degli attori „dilettanti“ cosicché sul rapporto del pubblico riguardo ai loro sforzi. Per ottenere una formazione professionale migliore e per un maggior numero di rappresentazioni egli s'impegna per un posto stabile di regista e di alcuni attori professionali. Bisogna segnalare la sua riflessione interessante sulla possibilità di pensare a un nuovo edificio proprio per il teatro.